

Ա-37

ՀՀ ՊՆ ԴՐԱՍՏԱՄԱՏ ԿԱՆԱՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ
ՌԱԶՄԱՎԱՐԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒ

ՑՈՒԱԿ ԱՐԱՄԻ ԱԿՈՂՅՅԱՆ

ԳՈՐԾԱԴԻՐ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ.
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԵՄԱՏԱԿԱՆ
ՎԵՐԼՈՒԾՈՒԹՅՈՒՆ

ԻԳ.00.02.-«Քաղաքական ինստիտուտներ և
գործընթացներ» մասնագիտությամբ
քաղաքական գիտությունների թեկնածուի
գիտական աստիճանի
հայցման ատենախոսության

ՄԵՂՄԱԳԻՐ

Դաշտի պարունակության վերաբերյալ
Համակարգության կառավագական դիմումը

ԵՐԵՎԱՆ-2012

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԸՆԴԱԾՈՒՐ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

Աստեղախոսության թեման հաստատվել է Երևանի պետական համալսարանում:

Գիտական դեկան՝

քաղաքական գիտությունների
դոկտոր Գ. Մ. Քեօյան

Պաշտոնական ընդուհմախոսներ՝

քաղաքական գիտությունների
դոկտոր Ա. Փ. Ենգոյան

Առաջատար կազմակերպություն՝

Խ. Աբրովյանի անվան Հայկական
պետական մանկավարժական
համալսարան

Աստեղախոսության պաշտպանությունը տեղի կունենա 2012թ. հունիսի 18-ին,
ժամը 16:00-ին, ՀՀ ՊՆ ԱՌՀ-ում գործող ՀՀ ԲՈՂ-ի 056 «Քաղաքական
գիտություններ և միջազգային հարաբերություններ» մասնագիտական խորհրդի
նիստում:

Մասնագիտական խորհրդի հասցեն՝ ՀՀ, Երևան-0037, Կ. Ռինեցու փողոց 56/6:

Աստեղախոսությանը կարելի է ծանոթանալ ՀՀ ՊՆ ԱՌՀ-ի գրադարանում:

Սեղմագիրն առաքված է 2012թ. մայիսի 17-ին:

Մասնագիտական խորհրդի
գիտական քարտուղար
պատմական գիտությունների դոկտոր՝

Պ. Ա. Չոբանյան

Դետագոտության թեմայի արդիականությունն ու հրատապությունը:
Խորհրդային միության փլուզումից հետո հարավովկայան երեք
հանրապետությունները վերականգնեցին իրենց անկախությունը և կանգնեցին
պետական շինարարության խնդրի առջև: Պետական շինարարության
գործընթացը երեք հանրապետություններում էլ ուղեկցվեց ներքին և արտաքին
քաղաքական հակամարտություններով և ճգնաժամերով: Որդեգրելով
ժողովրդավարական արժեքները՝ Դայաստանը, Վրաստանը և Աղբեջանը իրենց
սահմանադրություններում ամրագրեցին հշխանության երեք ճյուղերի
բաժանման սկզբունքը: Դետագա գործընթացները, սակայն, ցոյց տվեցին, որ
Աղբեջանում այդ սկզբունքը այդպես էլ կյանքի չկոչվեց և իշխանությունների
բաժանմանը մնաց միայն թղթի վրա: Աղբեջանը նախագահը իր ծերությ
է կենտրոնացրել ու վերահսկում է և գործադիր, և օրենսդիր, և դատական
իշխանությունները՝ երկրի կառավարման ձևը վերածելով սուլթանական ռեժիմի:
Դայաստանի Կովկասում տեղի ունեցած քաղաքական գործընթացները
կարևորեցին այս երեք հանրապետությունների գործադիր հշխանությունների
ուսումնասիրությունը: Բնական է, որ այդ իրավիճակում անհրաժեշտ է գործադիր
իշխանությանը տալ ավելի մեծ լիազորություններ և միաժամանակ երկիրը գերծ
պահել ավտորիստարիզմ հաստատելու վտանգից: Անկախության
վերականգնումից հետո մինչ օրս Դայաստանի Կովկասի հանրապետությունների
քաղաքական համակարգերում գործադիր հշխանությունների լիազորությունները
և դեռ էական փոփոխությունների են ենթարկվել, ուստի անհրաժեշտություն է
առաջացել ուսումնասիրել դրանք և համեմատական վերլուծություն անցկացնել: Նախնական հետազոտությունների արդյունքում պարզ դարձավ, որ իրականում
Աղբեջանում գործադիր հշխանությունը, որպես կոլեգիալ մարմին, բացակայում
է, և նրա ողջ լիազորությունները գտնվում են երկրի նախագահի ձեռքում: Աղբեջանի գործադիր հշխանությունը նեկավառում է երկրի նախագահը, իսկ
վարչապետի լիազորությունները գրեթե գրոյսական են: Բնական է, որ այդ
իրավիճակում, երբ Աղբեջանի և Հայաստանի Կովկասի մյուս
հանրապետությունների քաղաքական և կառավարման համակարգերի միջև կան
էական տարրերություններ, գործադիր հշխանությունների համեմատական
վերլուծությամբ անցկացնելու միջամտեր կիմեր ուստի համեմատական վերլուծության
ենթարկվեցին միայն Հայաստանի Հանրապետության և Վրաստանի գործադիր
իշխանությունները: ՀՀ-ն և Վրաստանը, գտնվելով միևնույն տարածաշրջանում և
ունենալով նաև անտառիկ արտաքին քաղաքական խնդիրներ, պետք է ունենան
այնպիսի քաղաքական համակարգ, որն իրենց գերծ կապահի քաղաքական
ճգնաժամերից: Քաղաքական համակարգերում երկու երկրների գործադիր
իշխանությունների դերի համեմատական վերլուծությունը թույլ է տալիս
Վրաստանի կառավարության ձեռքբերումները փորձել տեղայնացնել ՀՀ-ում,
ինչպես նաև խուսափել թոյլ տված սխալներից: Աշխատանքի
արդիականությունը պայմանավորված է նաև նրանով, որ ՀՀ-ն և Վրաստանը
եվրախնտեգրման ճանապարհին անուն այնպիսի գործադիր
իշխանություններ, որոնք իրականում կվերահսկվեն օրենսդիր իշխանությունների
կողմից: Անցումային փուլում գտնվող երկու երկրներում էլ գործադիր
իշխանությունների տեղի և դերի գնահատումը կարևորվում է նաև
ժողովրդավարական բարեփոխումների առումով: Վերջին ժամանակներս

գիտական և հասարակական-քաղաքական շրջանակներում հաճախ է խոսվում Վրաստանի կառավարության իրականացրած բարեփոխումների մասին: Հաշվի առնելով այդ հանգանանքը՝ աշխատանքուն փորձ է արված ուսումնասիրել դրա համապատասխանությունն իրականությանը, ինչպես նաև պարզել դրա տեղայնացման հնարավորությունները ՀՀ-ում: Ուստի կարող ենք վստահաբար փաստել, որ ուսումնասիրվող թեման ունի գիտական և քաղաքական մեծ նշանակություն:

Դեռազոտության թեմայի իրատապությունը թելադրված է ներքոնշյալ հանգամանքներով.

-ՀՀ Կառավարության գործունեության արդյունավետության բարձրացում:

-Համեմատական վերլուծության միջոցով ՀՀ և Վրաստանի գործադիր իշխանությունների առավելությունների ու թերությունների բացահայտում:

-Երկու հանրապետություններուն իշխանությունների տարանջանածության ապահովման համար առաջարկությունների ներկայացում:

-ՀՀ-ում և Վրաստանում անցունային փուլի հաղթահարման անհրաժեշտություն:

-ՀՀ-ում և Վրաստանում օրենսդիր իշխանության կողմից գործադիր իշխանության նկատամամբ վերահսկողության ուժեղացման անհրաժեշտություն:

-ՀՀ և Վրաստանի կառավարությունների կառուցվածքային փոփոխությունների անհրաժեշտություն:

Հիմնախնդիր գիտական մշակվածությունը: Գործադիր իշխանության վերաբերյալ գիտական աշխատությունները աչքի են ընկնում իրենց սակավությամբ, իսկ գոյություն ունեցող գրականությունն էլ հիմնականում ոչ թե քաղաքագիտական, այլ իրավագիտական բնույթի է: Գոյություն ունեցող գրականության մեծամասնությունն էլ գործադիր իշխանությունը դիտարկում է իշխանությունների տարանջանածության շրջանակներուն: ՀՀ և Վրաստանի գործադիր իշխանությունների համեմատական վերլուծությանը վերաբերող գիտական աշխատությունները բացակայում են: Այդ իսկ պատճառով ուսումնասիրության ժամանակ հիմնականում օգտագործվել է քաղաքագիտական և իրավագիտական այնպիսի գրականություն, որտեղ վերլուծվում են երկու երկրների գործադիր իշխանությունները: Քաղաքագիտական և իրավագիտական գրականությունից հիմնականում օգտագործվել է արտասահմանցի հեղինակների՝ Վ. Ժելտովի¹, Ա. Մելոդրի², Ֆ. Բուռովի³, Ա. Սկակովի⁴, Լ. Բուրակովայի⁵, Յու. Կովլովի⁶,

¹Տես Վ. Ժելտով, Թեория власти, М., 2008.

²Տես Ա. С. Сахарова, Исполнительная власть: проблемы дефиниции, Сибирский юридический вестник, N 2, 2003.

³Տես Փ. И. Белозор, Актуализация принципов деятельности органов исполнительной власти в Российской Федерации, Традиции и инновации в государственном и муниципальном управлении: ценности и цели, материалы международной научно-практической конференции, часть 2, Брянск, 2010.

⁴Տես Ա. Ю. Скаков, Внутриполитическая ситуация в Грузии, Грузия проблемы и перспективы развития, Т. 2, М., 2002.

⁵Տես Լ. Буракова, Почему у Грузии получилось, М., 2011.

⁶Տես Յ. М. Козлов, Исполнительная власть: сущность, функции, Вестник Моск. Ун.-та, Серия 11, Право, N 4, 1992.

Բելսկիի⁷, Շիրոկովայի⁸, Ա. Բույանսկու⁹, Կ. Գաջիկի¹⁰, Ա. Օդենցովայի¹¹, Ա. Պերեգուրովի¹², Զ. Չեռնիլովսկու¹³, Ա. Կովլիկի¹⁴, Լ. Կոլեսնիկովի¹⁵, Ա. Բուրլովի¹⁶, Ֆ. Յեգելի¹⁷, Ա. Դյուկերթի¹⁸, Լ. Դայմոնդի¹⁹, Լեյպհարթի²⁰, Թ. Շահնակի²¹, Պերեբերի, Ույլիի²², Բրատոնի, Վայիկ²³ և այլոց վասակի²⁴, Յարիսի, Փերեբերի, Ույլիի²⁵, Բրատոնի, Վայիկ²⁶ և այլոց աշխատությունները (գրքեր, գիտական հոդվածներ): Վերոնշյալ ոչ բոլոր հեղինակներն են ուղղակիորեն անդրադարձել գործադիր իշխանություն հասկացությանը. նրանց մեծ մասը (Ժելտով, Չեռնիլովսկի, Կովլիկ, Յեգել, Դյուկերթ, Դայմոնդ, Լեյպհարթ և այլն) գործադիր իշխանությունը դիսարկում են իշխանությունների բաժանման, ժողովրդագրացման, կուսակցական համակարգերի տեսությունների շրջանակներում: Չնայած այդ հանգամանքին՝ վերոնշյալ հեղինակների աշխատանքները բավականին օգտակար են եղել ատենախոսության պատրաստման ժամանակ: Գործադիր իշխանությունը քաղաքագիտական տեսանկյունից բավականին մանրամասն հետազոտել են նաև արևմտյան հեղինակները (թ. Զեֆերտս²⁴, Ա. Ջամիլտոն²⁵, Զ. Փիֆիններ²⁶ և այլն):

Վրաստանի գործադիր իշխանության մասին գրականությունը բավականին սակավ է: Դրանք հիմնականում օտարակեզր գիտական հոդվածներ

⁷Տես Կ. С. Бельский, О функциях исполнительной власти, Государство и право, N 3, М., "Наука", 1997.

⁸Տես Широкорад, Грузия. Закавказский типик?, М., 2010.

⁹Տես Ս. Буянский, Правовое государство в конституционном праве. Закон и право, N 2, 2005.

¹⁰Տես Կ. Гаджиев, Гражданское общество и правовое государство. Мировая экономика и международные отношения, N 5, М., 1991.

¹¹Տես Ա. В. Одинцова, Гражданское общество: взгляд экономиста, Государство и право, N 8, М., 1992.

¹²Տես Ս. Переходов, Гражданское общество как политический феномен, Свободная мысль, N 9, М., 1992.

¹³Տես Յ. Մ. Черниковский, Гражданское общество: опыт исследования, Государство и право, N 6, М., 1992.

¹⁴Տես Մ. Р. Кулиев, Гражданское общество: идеи и реалии, М., 1994; Մ. Р. Кулиев, Гражданское общество: социально-философские и методологические подходы, М., 1996.

¹⁵Տես Լ. Ф. Колесников, Религиозная обстановка в Грузии, Грузия, Проблемы и перспективы развития, М., Т 2, 2002.

¹⁶Տես Ա. Курдов, Независимая Армения: взгляд российских аналитиков, Центральная Азия и Кавказ, N 2 (3), 1999.

¹⁷Տես Փ. Գեղել, Философия права, М., 1978.

¹⁸Տես Մ. Ճյուրժ, Политические партии (пер. с франц.), М., 2000.

¹⁹Տես Լ. Դаймонд, Прошла ли "третья волна" демократизации?, Полис, N 1, 1999.

²⁰Տես Lijphart Arend, Patterns of Majoritarian and Consensus Government in Twenty-one Countries, New Haven and London, 1984.

²¹Տես Թ. Դե Վաալ, Գրուզիա: однопартийная система?, <http://www.kavkazaved.info/news/2011/10/10/gruzija- odmopartijnaya-sistema.html>.

²²Տես Փ. Հարիս, Peter and Ben Reilly (eds.) Democracy and Deep-Rooted Conflict: Options for Negotiators, International Institute for Democracy and Electoral Assistance, Sweden; United Nations Development Program (UNDP), 1998.

²³Տես Տ. Բրայոն և Չ. Ուիլյամս, Trevor L. Brown and Charles R. Wise, Constitutional Court and Legislative-Executive Relations: The Case of Ukraine. Political Science Quarterly, Spring, 2004.

²⁴Տես <http://new.civiced.org/resources/curriculum/washington>.

²⁵Տես <http://teachingamerican.org/library/index.asp?document=2187>.

²⁶Տես J. P. Pfifner, The modern Presidency, Thomson learning Academy Resource Center, USA, 2008.

գործակալությունները, ուսուաստանյան “Հզանական համար” թերթը, ինչպես նաև մի շաբթ ինտերնետային կայքեր:

Դեսագոտության նպատակը և խնդիրները: Աստենախոտության հիմնական նպատակը Դայաստանի Դանրապետության և Վրաստանի օրինակով քաղաքական համակարգերում գործադիր իշխանությունների դերի և նշանակության պարզաբանումն է: Դեսագոտությունը լիարժեք դարձնելու և դրա կիրառական նշանակությունն ապահովելու համար դրվել են հետևյալ խնդիրները:

-Ուսումնասիրել գործադիր իշխանություն հասկացությունը, ուսումնասիրվածությունը քաղաքական մտքի պատմության մեջ, եռթյունը, գործառույթները, տիպարանությունը և կառուցվածքը:

-Ուսումնասիրել գործադիր իշխանության սահմանումները և տալ սեփական սահմանումը:

-Բացահայտել ՀՀ և Վրաստանի կառավարությունների ծևավորման սկզբունքները և կառուցվածքները:

-Ուսումնասիրել ՀՀ և Վրաստանի գործադիր իշխանությունների փոխհարաբերությունները նախագահների, օրենսդիր և դատական իշխանությունների հետ:

-Դեսագոտել ՀՀ և Վրաստանի գործադիր իշխանությունների փոխհարաբերությունները քաղաքական կուսակցությունների, հասարակական կազմակերպությունների, զանգվածային լրատվության միջոցների, հոգևոր կրոնական հաստատությունների և քաղաքացիական հասարակության այլ ինստիտուտների հետ:

Դեսագոտության օբյեկտը և առարկան: Դեսագոտության օբյեկտը գործադիր իշխանություն հասկացությունն է Ծնդհանրապես և ՀՀ ու Վրաստանի գործադիր իշխանությունները մասնավորապես: Դեսագոտության առարկան գործադիր իշխանության կառուցվածքը, սուբյեկտները, մարմինները, տիպերը, գործառույթները են: Դեսագոտության առարկա հանդիսանում են նաև ՀՀ և Վրաստանի կառավարությունների ծևավորմը, կառուցվածքը, փոխհարաբերությունները հանրային իշխանության այլ ճյուղերի և քաղաքացիական հասարակության ինստիտուտների հետ: Դեսագոտության առարկան ենթարկվել է քաղաքացիական վերլուծության՝ իրավագիտական և պատմական որոշ ասպեկտների համարությամբ: Սանրաման ուսումնասիրվել է հատկապես հետազոտության օբյեկտի տեղում ու դերը հասարակության քաղաքական համակարգում և նրա փոխհարաբերությունները քաղաքական համակարգի այլ ինստիտուտների հետ: Դաշվի առնելով իշխանությունների բաժանման տեսության, քաղաքական համակարգ և քաղաքացիական հասարակությունը հասկացությունների գիտությունները գիտությունների կիրառական նշանակությունը:

Գործադիր իշխանությունը հասարակական գիտությունների կիրառական նշանակությունը ունեցող ամենահարատապ հիմնահարցերից է: Այս ուսումնասիրվել և այժմ էլ ուսումնասիրվում է ոչ միայն քաղաքագիտության, այլ նաև իրավագիտության, հանրային կառավարման, տնտեսագիտության, պատմության, փիլիսոփայության և այլ գիտությունների կողմից: Միջազարկայական բնույթ կրող հիմնահարցը քննարկման առարկա դարձնելով՝ ատենախոսության մեջ ուսումնասիրվում են նաև գործադիր իշխանության այնպիսի հարցեր, որոնք կարող են գտնվել այլ գիտությունների հետազոտության

տիրույթում, բայց այստեղ առավելագույն շեշտը դրվում է հիմնահարցի քաղաքագիտական կողմի վրա:

Դեսագոտության ժամանակագրական շրջանակները: Աստենախոտության ընդգրկում է 1990-2011թ.: Այն սկսվում է ՀՀ-ում և Վրաստանում իշխանափոխություններով, երբ երկու հանրապետություններում Կոմունիստական կուսակցությունը գիտեց իր դիրքերը և իշխանության եկան նոր քաղաքական ուժեր:

Աստենախոտության գիտական արդյունքներն ու գիտական նորույթը: Աստենախոտության գիտական նորույթը կայանում է նրանում, որ այն հանդիսանում է ՀՀ և Վրաստանի քաղաքական համակարգերում գործադիր իշխանությունների դերի և դրանց համեմատական վերլուծությանը նվիրված քաղաքագիտական առաջին համալիր հետազոտությունը: Չնայած նրան, որ առկա են ՀՀ և Վրաստանի կառավարություններին վերաբերող բազմաթիվ իրավաբանական բնույթի աշխատություններ, այնուամենայնիվ, սա առաջին հետազոտությունն է, որն ընդգրկում է դրանց համեմատական վերլուծությունը քաղաքական համակարգերի շրջանակներում: Աշխատությունը կարևորվում է նաև նրանով, որ փորձ է կատարվել տալ գործադիր իշխանության նոր սահմանում:

Աստենախոտության գիտական արդյունքների և գիտական նորույթի մեջ կարելի է հիշատակել հետևյալը:

-Առաջարկել է պետական իշխանության տարանջատման նոր մոտեցույթը, որտեղ ներմուծվել է չորրորդ իշխանությունը՝ Կենտրոնական ընտրական հանձնաժողովը:

-Քաղաքական գիտության մեջ առաջին անգամ փորձ է կատարվել տալ «գործադիր իշխանություն» հասկացության նոր քաղաքագիտական սահմանում, տարանջատել գործադիր իշխանության գործառույթները, տիպերը:

-Դամենատական վերլուծության միջոցով քացահայտվել են գործադիր իշխանության ծևավորման մեխանիզմները ՀՀ-ում և Վրաստանում:

-Առանձնացվել են ՀՀ և Վրաստանի քաղաքական համակարգերի գարգաման փուլերը և նրանցից յուրաքանչյուրում նատնանշվել է գործադիր իշխանության տեղում ու դերը:

-Դամենատական վերլուծություն է անցկացվել ՀՀ և Վրաստանի գործադիր իշխանությունների կառուցվածքների միջև:

-ՀՀ և Վրաստանի կառավարությունների անդամներն առանձնացվել են կուսակցական, տարիքային, կրթական, գեներացիային, ազգային չափանիշներով:

-Առաջարկել է ՀՀ Կառավարությունում կատարել կառուցվածքային մի շաբթ փոփոխություններ:

-Առաջին անգամ համատական վերլուծության են ենթարկվել ՀՀ և Վրաստանի կառավարությունների փոխհարաբերությունները պետական իշխանության այլ մարմինների և քաղաքական համակարգի այլ ինստիտուտների հետ:

Դեսագոտության ընդհանուր մեթոդաբանությունը և եղանակները: Դեսագոտության ընթացքում կիրառվել է համեմատական մեթոդը: Քաղաքագիտական վերլուծությունը կիրառվել է համեմատական մեթոդը: Քաղաքագիտական վերլուծությունը, եզրահանգումներն ու հետևողությունները հիմնված են առաջին հերթին համեմատական մեթոդի վրա: Աշխատության մեջ լայնորեն կիրառվել են նաև պատմական, համադրական, հարցման և այլ եղանակները: Դիալեկտիկական մեթոդաբանությունը, պատմականության

իշխանության սուբյեկտներ լինել՝ իրենց սահմանադրական իմաստով։ Նմանօրինակ մարմինների դերում կարող են հանդես գալ, օրինակ, պետական կառավարման այն մարմինները, որոնք դրվու են իշխանության բաժանման սկզբունքի սահմաններից կամ էլ որևէ առնչություն չունեն գործադիր իշխանության հետ։ Ենտազուտության ընթացքում ուսումնասիրվել է նաև մի շարք հեղինակների՝ Զ. Լոկի, Ժ. Ռուսոյի, Թ. Ջեֆերսոնի, Վլ. Չամլիտոնի, Վ. Դուգասի, Շ. Գոլի, Ի. Բենտամի, Բ. Կոնստանի, Ֆ. Շեքելի, Կ. Մարքսի, Վ. Սոլովյովի, Լ. Դայմոնդի, Շ. Շահամիրյանի, Մ. Բաղրամյանի և այլոց տեսակետները։ Փիլիսոփայական և քաղաքագիտական մոտեցումներից բացի՝ հետազոտվել և վերլուծվել են նաև գործադիր իշխանության սահմանադրական մոտեցումները։

Գործադիր իշխանության տիպարանությունը մեծապես կախված է երկրի կառավարման ձևից։ Յաշվի առնելով այդ հանգամանքը՝ կարելի է առանձնացնել գործադիր իշխանության հետևյալ երեք տիպերը՝ նախագահական գործադիր իշխանություն (ԱՄՆ, Բրազիլիա, Արգենտինա, Վենեսուելա, Բոլիվիա, Սիրիա, Մենչիա, Սիցերիա, Պակիստան, Ալբրեժան և այլն), կիսանախագահական գործադիր իշխանություն (Ֆրանսիա, Պորտուգալիա, Ֆինլանդիա, Իռլանդիա, Լեհաստան, Ռումանիա, Բուլղարիա, Ուկրաինա, Լիտվա, Մոլդովա, Հայաստան, Վրաստան, Ռուսաստան և այլն) և խորհրդարանական գործադիր իշխանություն (Գերմանիա, Իտալիա, Հնդկաստան, Թուրքիա, Իրավայի, Հունաստան, Մեծ Բրիտանիա և այլն)։

Առաջին ենթագլուխ վերջում ուսումնասիրվել են գործադիր իշխանության վերաբերյալ առկա սահմանումները և տրվել է հեղինակի սեփական սահմանումը։

Երկրորդ ենթագլուխ ուսումնասիրվել են գործադիր իշխանության գործառույթներն ու կառուցվածքը։ Տարբեր երկրներում գործադիր իշխանության գործառույթներն են կառավարման մեջ մյուսից՝ կախված տվյալ երկրի քաղաքական համակարգից, կառավարման ձևից, ռեժիմից և այլն։ Ուսումնասիրելով գործադիր իշխանության գործառույթները՝ դրանք կարելի է բաժանել վեց տիպի՝ քաղաքական, նորմատիվ-իրավական ակտերի ընդունման, իրավաստեղծման, վերահսկողական, պետական ունեցվածքի կառավարման, ծառայությունների մատուցման։

Գործադիր իշխանությունը ուսումնասիրելիս կարևոր է դիտարկել նաև նրա բաղկացուցիչ տարրերը։ Այն կազմված է առանձին պետական մարմիններից, որոնք պետության կողմից լիազորված են իրավանացնել գործադիր իշխանության գործառույթները և օժտված են լիազորություններով՝ պետական կառավարման գործներացում առաջացած խնդիրները լուծելու համար։ Գործադիր իշխանության մարմիններ են հանդիսանում կառավարությունը, նախարարությունները, պետական կոմիտեները, զանազան խորհուրդները, պետական ծառայությունները, գործակալությունները և այլն։ Ենթագլուխ ուսումնասիրվել է նաև գործադիր իշխանության հիմնական կազմակերպության՝ կառավարության կառուցվածքը, ծևափորման սկզբունքները, տեսակները, պատասխանատվությունը և այլն։

Առենախոսության երկրորդ գոլուխը վերնագրված է «Յայաստանի Յանրապետության և Վրաստանի գործադիր իշխանությունների ծևափորման և կառուցվածքը»։ Այն բաղկացած է երկու ենթագլուխների՝ «Յայաստանի Յանրապետության և Վրաստանի գործադիր իշխանությունների ծևափորման առանձնահատկությունները քաղաքական համակարգերի զարգացման

համատեքստում» և «Յայաստանի Յանրապետության և Վրաստանի գործադիր իշխանությունների կառուցվածքը»։

Առաջին ենթագլուխ ուսումնասիրվել և համեմատական վերլուծության են ենթարկվել ՀՀ և Վրաստանի գործադիր իշխանությունների ծևափորման առանձնահատկությունները։ Յաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ երկու հանրապետություններում էլ գործադիր իշխանությունների ծևափորման գործընթացում տեղի են ունեցել բազմաթիվ փոփոխություններ, ուսումնասիրվել են նաև քաղաքական համակարգի զարգացման տարրեր փուլերը, ինչպես նաև քաղաքական գործներացման տարրերը։ Յաշվի առնելով այդ հանգամանքները՝ ՀՀ քաղաքական համակարգի զարգացումը բաժանվում է չորս փուլերի (1990-1991թ., 1991-1995թ., 1995-2005թ., 2005թ.-ից հետո), իսկ Վրաստանին՝ հինգ (1990-1991թ., 1991-1995թ., 1995-2004թ., 2004-2010թ., 2010թ.-ից հետո)։ Ուսումնասիրվել է գործադիր իշխանության ծևափորմանը քաղաքական համակարգի յուրաքանչյուր փուլում։

Լեռնային Ղարաբաղի հիմնախնդիրը, ինչպես նաև ԽՄՍ վլուգման արդյունքում երկրում առաջացած ծանր սոցիալ-տնտեսական դրույթունը պահանջում էին, որ ՀՀ-ում ստեղծվեր այնպիսի քաղաքական և կառավարման համակարգ, որն ի վիճակի կիներ երկրի դուրս երեխ նման իրավիճակից։ Այդ ամենը, բնականարար, Ենթագլուխում էր ուժեղ նախագահի առկայություն, որն իր ծերորդ պետը է կենտրոնացներ երկրի գործադիր իշխանություն։ Յաշվի առնելով վերոնշյալ հանգամանքները՝ 1991թ.-ի օգոստոսին ՀՀ Գերազույն խորհուրդը որոշում ընդունեց երկրում ՀՀ նախագահի պաշտոն հիմնելու նասին։ «Յայաստանի Յանրապետության Նախագահի մասին» ՀՀ օրենքն ընդունվեց 1991թ.-ի օգոստոսի 1-ին, որի 1-ին հորվածով սահմանվեց, որ «Յայաստանի Յանրապետության Նախագահը հանրապետության բարձրագույն պաշտոնատար անձն է և գլխավորում է գործադիր իշխանությունը»⁵⁰։ 1991թ.-ի նոյեմբերի 19-ին Յայաստանի Յանրապետության Գերազույն խորհուրդն ընդունեց «Յայաստանի Յանրապետության Գերազույն խորհրդի մասին» ՀՀ օրենքը, որտեղ միարժեքորեն սահմանված է իշխանությունների տարանջատման սկզբունքը։ Վերոնշյալ երկու օրենքները հիմք հանդիսացան 1991թ.-ի դեկտեմբերի 4-ին ընդունված «Կառավարության կազմի և կառուցվածքի մասին» ՀՀ օրենքի⁵¹ համար, որով ՀՀ կառավարության կազմում և կառուցվածքում կատարվեցին որոշակի փոփոխություններ և ներդրվեցին որոշ նոր ինստիտուտներ։

1990թ.-ի հոկտեմբերի 28-ին Վրաստանում կայացած Գերազույն խորհրդի ընտրություններում հաղթանակ տարապ «Կլոր սեղան-ազատ Վրաստան» դաշինքը, որի արդյունքում էլ երկրում տեղի ունեցավ իշխանափոխություն։ Վրաստանի քաղաքական կյանքի հետագա զարգացումները ցույց են տվեցին, որ այս իշխանափոխությունը միակն էր, որ տեղի ունեցավ խաղաղ ճանապարհով։ Նոր ծևափորման կառավարությունը տեղի ունեցած երևությը որպես «խաղաղ հեղափոխություն»⁵²։

1991թ.-ի ապրիլի 9-ին Վրաստանի Գերազույն խորհրդի և կառավարության անդամները ստորագրեցին «Վրաստանի անկախության

⁵⁰ Յայաստանի Յանրապետության գործող օրենքների ժողովածու (1990-1995թ.), Եր., 1995թ., էջ 158:

⁵¹ Տես ՀՀ ԳԽԸ 1991/23:

⁵² Տես Գ. Նոդիա, Դեմոքրատիզացիա և առաջապահությունը և առաջապահությունը կազմակերպությունները և քաղաքական համակարգերի զարգացման դասընթացը, Պոմեգրանե, 2003, էջ 33:

իրական վերահսկողություն սահմանում կառավարությունների նկատմամբ: Այս ամենի պատճառներից մեկը պառամենտարիզմի ավանդույթների բացակայությունն է: Մինչ օրս էլ այդ երկրների խորհրդարաններում հայտնի են մարդիկ, ովքեր երկրի օրենսդիր ճարմին են նույտք գործում սեփական տնտեսական խնդիրները լուծելու նպատակով, որն էլ իր հերթին թույլ չի տալիս երկու խորհրդարաններին կատարել իրենց հիմնական գործառույթները: Գործադիր իշխանություններն ամենից սակավն են փոխհարաբերվում դատական իշխանությունների հետ:

Երկրորդ ենթագլխում ուսումնասիրված է ՀՀ և Վրաստանի գործադիր իշխանությունների փոխհարաբերությունները քաղաքացիական հասարակության ինստիտուտների հետ: Նախ ուսումնասիրվել են քաղաքացիական հասարակության կայացման քաղաքական, սոցիալ-տնտեսական և հոգևոր մշակութային նախադրյալները և կայացվածության աստիճանը երկու հանրապետություններում: Ի տարբերություն ՀՀ-ի՝ Վրաստանում հասարակության կայացվածությունն ուղեկցվել է քաղաքացիական հասարակության քաղաքական զգնաժամներով: ՀՀ և Վրաստանի գործադիր իշխանությունները իրենց գործունեության ընթացքում գործադիր մեջ են մտնում նաև քաղաքական համակարգի այլ փոխհարաբերությունների մեջ են մտնում նաև քաղաքական համակարգի այլ փոխհարաբերությունների՝ քաղաքական կուսակցությունների, հասարակական կազմակերպությունների, գանձվածային լրատվության միջոցների, եկեղեցների և այլնի հետ, որոնց ուսումնասիրությունը և կարևոր է ըննարկվող խնդիր շրջանակներում: Գործադիր իշխանության և քաղաքական կուսակցությունների փոխհարաբերությունները մեծամասամբ պայմանավորում են նաև տվյալ երկրի կուսակցական համակարգը, ինչպես նաև հակառակը: ՀՀ-ն և Վրաստանը ունեն բազմակուսակցական համակարգ: Բազմակուսակցական համակարգի պարագայում մեծամասամբ ծևափորվում է բազմակուսակցական կառավարություն, որը վերահսկվում է բազմաթիվ կուսակցություններից բաղկացած խորհրդարանի կողմից: Այստեղ մրցակցում են նաև կուսակցությունները, որը նպաստում է նաև կառավարություն ծևափորած կուսակցությունները, որը նպաստում է նաև կառավարության արդյունավետության բարձրացնամբ: ՀՀ և Վրաստանի գործադիր իշխանությունների և հասարակական կազմակերպությունների գործադիր իշխանությունների մեջ նաև մեջանիզմներ: Քաղաքացիական դրա համար ստեղծված են իրավական հստակ մեջանիզմներ: Քաղաքացիական հասարակության ինստիտուտներից երկու երկրների կառավարություններն հասարակության ինստիտուտներում հստակ մեջանիզմներ: Գործադիր իշխանությունները են գործադիր իշխանությունների ավելի ստրուկտուն համագործակցում են զանգվածային լրատվության միջոցների և եկեղեցների հետ: Դաշինի առնելիով վերոնշյալը՝ ՀՀ և Վրաստանի կառավարություններին ներկայացնում ենք հետևյալ առաջարկությունները: Կառավարությունները պետք է երկխոսություն ունենան գոյություն ունեցող քաղաքացիական հասարակության ինստիտուտների հետ, ինչպես նաև պետք է աջակցեն դրան: Պետք է մշակվեն պետական ծրագրեր քաղաքացիական հասարակությունը ուժադարձնելու համար, քանի որ դրանց աջակցությունը առանձնակի կարևոր է ժողովրդավարական բարեփոխումների հաջող իրականացման համար: Նմանատիպ ծրագրերը կարող են իրականացվել հասուլ հաստատությունների ստեղծման միջոցով, որոնք կաջակցեն քաղաքացիական հասարակության անկախ լինեն և գործն թափանցիկ: Քաղաքական ազդեցությունից անկախ լինեն և գործն թափանցիկ: Կառավարությունների և քաղաքացիական հասարակության ինստիտուտների

միջև երկխոսությունը պետք է ավելի կազմակերպված և համակարգված լինի: Կառավարությունները պետք է հստակ սահմանեն, թե ինչպիսի համագործակցություն են ակնկալում քաղաքացիական հասարակությունից: Կառավարությունները պետք է ունենան նաև համագործակցության հստակ մեխանիզմներ: Կառավարությունները, համագործակցելով քաղաքացիական հասարակության ինստիտուտների հետ, պետք է իրավական միջավայր ստեղծն որանց գործունեության համար: Դրանք պետք է ուղեկցվեն պաշտպանական մեխանիզմներով, որոնք թույլ չեն տա քաղաքացիական հասարակության ինստիտուտներից: Կազմակերպությունները չեն ընդունածության մեջ կառավարությունները: Կազմակերպությունները չեն ընդունածության մեջ կառավարությունները:

Եզրակացություններ

Ավարտելով «Գործադիր իշխանությունը քաղաքական համակարգում» Դայաստանի Դանրապետության և Վրաստանի համեմատական վերլուծություն» ատենախոսությունը՝ եկել ենք հետևյալ եզրականացնումների:

1.Ժողովրդավարության հաստատումն անհնար է իրականացնել առանց իշխանության ճյուղերի բաժանման: Սակայն, այնուամենայնիվ, նշենք, որ իշխանություններների տարանջատման զաղափարը որոշակիորեն թերի է այն իմաստով, որ բացակայում է չըրդորդ իշխանությունը, որը պետք է հանդիսանա ընտրական համանաժողովը՝ երկում ընտրությունների կազմակերպող մարմինը: Բնական է, որ այն անաշաւ և օրինական ընտրությունների կազմակերպան համար պետք է առանձնացված լինի իշխանության մյուս ճյուղերից և չենթարկվի նրանցից որևէ մեկին:

2.Ուսումնասիրելով մի խումբ երկների գործադիր իշխանության սահմանադրական կարգավիճակները՝ դրանք բաժանվել են ինիճ խմբերի:

3.Գործադիր իշխանության տիպաբանությունը՝ մեծապես կախված է երկրի կառավարման ծևից: Դաշին առնելիով այդ հանգամանքը՝ կարելի է առանձնացնել գործադիր իշխանության հետևյալ երեք տիպերը՝ նախագահական գործադիր իշխանություն, կիսանախագահական գործադիր իշխանություն և կիորդարանական գործադիր իշխանություն:

4.Ուսումնասիրելով «Գործադիր իշխանություն» հասկացությունը կարելի է տալ դրա սահմանումը. գործադիր իշխանությունը հանրային կառավարմանն ուղղված գործունեություն է, որը սահմանադրությամբ և օրենսդրություններով կիրահակվում է հանրային իշխանություն, կիսանախագահական գործադիր իշխանություն:

5.Անկախության վերականգնմանից մինչ օրս ՀՀ և Վրաստանի գործադիր իշխանությունների ծևակորման գործնմբացը ևական փոփոխությունների է ենթարկվել, որը մեծապես կախված է տվյալ ժամանակահատվածում առկա քաղաքական համակարգից: ՀՀ և Վրաստանի քաղաքական համակարգի արդյունքում հարավոր եղանակ առանձնացնել դրանց գորգացման փուլերը: Արդյունքում ՀՀ քաղաքական համակարգի զարգացմանը բարձրվել է չորս (1990-1991թ., 1991-1995թ., 1995-2005թ. և 2005թ.-ից հետո), իսկ Վրաստանինը՝ հինգ (1990-1991թ., 1991-1995թ., 1995-2004թ., 2004-

2010թթ. և 2010թ.-ից հետո) փուլերի: Առաջին փուլերում երկու հանրապետություններում էլ բացակայում էր նախագահի ինստիտուտը, որի արդյունքում էլ կառավարությունների ձևավորման գործում մեծ դեր ունեին խորհրդարանները: Երկրորդ փուլերը աչքի են ընկնուն կառավարությունների ձևավորման գործում արդեն նախագահների հսկայական ազդեցությամբ, որն ուներ իր օրինական և սուբյեկտիվ պատճառները: Դետագ փուլերում խորհրդարանները աստիճանաբար մեծացրեցին իրենց ազդեցությունը այդ գործընթացում:

6.Դամենատելով երկու հանրապետությունների գործադիր իշխանությունների ձևավորման առանձնահատկությունները՝ կարելի է գալ հետևյալ եղանակացության. ի տարբերություն Դայաստանի Դամբապետության՝ Վրաստանում գործադիր իշխանության ձևավորման սկզբունքներն ավելի հաճախակի են փոփոխվում, որը պայմանավորված է երկրի իրավական համակարգի ձևունությամբ: Այս ամենի պատճառն այն է, որ ի տարբերություն Դայաստանի, որտեղ սահմանադրական փոփոխություններն իրականացվում են համաժողովրդական հանրաքվեի միջոցով, Վրաստանում այդ գործընթացի իրականացումը վերապահված է խորհրդարանին: Նախքան Վրաստանում տեղի ունեցած սահմանադրական փոփոխությունները, Դայաստանի կառավարության ձևավորման գործում երկրի խորհրդարանը ավելի մեծ դերակատարում ուներ, քան Վրաստանում: Երբ ուսումնասիրում ենք երկու հանրապետությունների քաղաքական պրակտիկան, տեսնում ենք, որ Վրաստանում երկրի նախագահը պետք չառ մասնակցություն է ունենում գործադիր իշխանության ձևավորման աշխատանքներին, քան Դայաստանում: Երկու երկրներում գործող քաղաքական և իրավական համակարգերի պայմաններում գործադիր իշխանության ձևավորման սկզբունքը և տարմաբանությունը նույն է. երկու հանրապետությունների նախագահներն էլ երկրի վարչապետին նշանակելիս պետք է հաշվի նատես խորհրդարանական մեծանանության հետ, ինչը նշանակում էր, որ երկու երկրների կառավարությունների ձևավորման գործընթացներն իրականացվում են խորհրդարանների ակտիվ մասնակցությամբ:

7.Դամենատելով ՀՀ և Վրաստանի գործադիր իշխանությունների ձևավորումը և կառուցվածքը՝ զայխ ենք այն եղանակացությամ, որ ՀՀ քաղաքական համակարգում կառավարության և նրա ղեկավարի՝ վարչապետի լիազորությունները ավելի մեծ են, քան Վրաստանում: Իրավիճակը Վրաստանում կփոխվի 2013թ.-ին, երբ երկրի նոր Սահմանադրությունը ամբողջությամբ ուժի մեջ կմտնի: Կառուցվածքային առումով երկու երկրների գործադիր իշխանությունների տարբերությունները շատ քիչ են և աննշան: Տարբերությունները առկա են հատկապես տեղական գործադիր իշխանության մարմինների կառուցվածքներում:

8.Ի տարբերություն ՀՀ-ի Վրաստանի կառավարությունը աչքի է ընկնում իր ապաքարաքականացվածությամբ: Ի տարբերություն ՀՀ-ի, որտեղ վարչապետը կուսացական գործիք է հանդիսանում և ներկայացնում է իշխող քաղաքական ուժին, Վրաստանում վարչապետը ավելի շատ «տեխնիկական» դեր է խաղում: Ուսումնասիրուկ Վրաստանի ներքաղաքական կյանքը և վարչապետի գործողությունները՝ տեսնում ենք, որ վարչապետը ավելի շատ պատասխանատու է երկրի տնտեսական համակարգի զարգացման համար և կարծես թե ավելի շատ ընդգծվում է վերջինիս «տեխնոլոգիա» լինելու

հանգամանքը: Այս երկուսը բնորոշ է նաև այլ երկրներին, այդ թվում նաև ՀՀ-ին, մինչ վարչապետ Տիգրան Սարգսյանի Դայաստանի Դամբապետական կուսակցության անդամ դառնալը:

9.Ուսումնասիրելով երկու հանրապետությունների սահմանադրությունները՝ կարող ենք փաստել, որ նախագահ-գործադիր իշխանություն փոխահարաբերությունները գտնվում են գրեթե նույն հարթության վրա. երկու հանրապետություններում էլ նախագահի կողմից վարչապետ է նշանակվում այն անձը, ով վայելում է երկրի խորհրդարանի աջակցությունը: Չնայած երկու հանրապետությունների նախագահ-կառավարություն փոխահարաբերություններում գոյություն ունեցող նմանություններին՝ Վրաստանի կառավարությանը 2010թ.-ին ընդունված սահմանադրությամբ շատ հարցերում տրված են անհամեմատ մեծ լիազորություններ: Սակայն այս ամենից չի կարելի ենթադրել, որ Վրաստանի կառավարությունը ավելի մեծ դեր ունի երկրի քաղաքական համակարգում և ավելի ուժեղ է, քան ՀՀ-ում: Խնդիրն այն է, որ Վրաստանի գործող Սահմանադրությունը դեռևս ամբողջությամբ ուժի մեջ չի մտել, քացի այդ, Վրաստանում բացակայում է ուժեղ գործադիր իշխանություն ունենալու քաղաքական պահպանությունը, որի պատճառն երբեք չի ունեցել ուժեղ և մեծ լիազորություններով օժտված, նախագահից թիվ կախված գործադիր իշխանություն: Իրավական տեսանկյունից զատ, ինչպես բոլոր երկրներում, այնպես էլ այստեղ կարելու է հաշվի առնել նաև երկրի ներքին և արտաքին քաղաքական խնդիրները քաղաքական ուժերի հարաբերակցությունը օրենսդիր մարմնում, նախագահի, վարչապետի և կառավարության մյուս անդամների անձնային հատկանիշները և այլն:

10.Որպես կիսանախագահական հանրապետություններ՝ Դայաստանն ու Վրաստանը օրենսդիր և գործադիր իշխանությունների փոխահարաբերությունների առօնությունը քիչ են տարբերվում միմյանցից: Երկու երկրներում էլ այդ իշխանությունների փոխահարաբերությունների գլխավոր նպատակը օրենսդիր իշխանության վերահսկողության իրականացնումն է գործադիր նկատմամբ: Երկու երկրների խորհրդարանները ունեն հակալշոռ գործառույթ և որոշակի վերահսկողություն են իրավականացնում: Երկու երկրների իրավական ակտերի ուսումնասիրությունից երևում է, որ խորհրդարան-կառավարություն փոխահարաբերություններում առաջնային տեղ է զբաղեցնում խորհրդարանը: Ասվածից, բնականաբար, չպետք է միամտորեն եղանակացնել, որ իրավանում Դայաստանում և Վրաստանում արկա է թույլ գործադիր իշխանություն: Երկու երկրներում արկա ներքին և արտաքին քաղաքական, տնտեսական, սոցիալական և զանազան այլ խնդիրները պահանջում են արագ քաղաքական որոշումների կայացում, որոնք անհնար է իրականացնել «դամդաղաշարժ» խորհրդարանների միջոցով: Ուսումնասիրուկ երկու երկրների քաղաքական համակարգերը՝ նկատում ենք, որ գործադիր իշխանության նկատմամբ խորհրդարանի վերահսկողությունը իրավանում այդքան էլ ուժեղ չէ, և կառավարությունները բավականին լուրջ դերակատարում ունեն իրենց երկրների քաղաքական համակարգերում:

11.Ինչպես ՀՀ-ում, այնպես էլ աշխարհի շատ երկրներում, գործադիր իշխանության կազմում գոյություն ունի Արդարադատության նախարարություն, որի առկայությունը, մեր կարծիքով, հակառակ է ՀՀ Սահմանադրությանը: Խնդիրն այն է, որ ՀՀ Սահմանադրությանը ամրագրված է այն դրույթը, որ արդարադատությունները իրականացվում է դատական իշխանությունների կողմից:

Ուստի, հաշվի առնելով վերոնշյալ հանգամանքը, առաջարկում ենք անվանափոխել վերոնշյալ գերատեսչությունը՝ լրջորեն վերանայելով դրա գործառույթը:

12.ժողովրդավարական երկրներում իշխանությունների ձևավորման գործընթացում բավականին մեծ է քաղաքացիական հասարակության ինստիտուտների դերը: ՀՅ-ում և Վրաստանում քաղաքացիական հասարակությունը գնալով մեծացնում է իր ազդեցությունը կառավարությունների ընդունած որոշումների վրա: Երկու երկրների կառավարություններում և նախարարություններում գործում են բազմաթիվ խորհրդներ և հաճանաժողովներ, որտեղ ակտիվորեն ներգրավված են քաղաքացիական հասարակության ներկայացուցիչները: ՀՅ-ում առավել նկատելի է հասարակական կազմակերպությունների ազդեցությունը կառավարության գործունեության վրա, իսկ Վրաստանում՝ եկեղեցուն: Չնայած վերոնշյալն՝ հարկ ենք համարում նաև ավելացնել, որ շատ դեպքերում քաղաքացիական հասարակության ազդեցությունը գործադիր իշխանությունների վրա դեկորատիվ բնույթ է կրում և իրականացվում է ժողովրդավարության շղարշի ներքո:

Акопян Цолак Арамович

ИСПОЛНИТЕЛЬНАЯ ВЛАСТЬ В ПОЛИТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЕ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ РЕСПУБЛИКИ АРМЕНИЯ И ГРУЗИИ

Диссертация на соискание ученой степени кандидата политических наук по специальности 23.00.02 – «Политические институты и процессы». Защита состоится

18 июня 2012 г. в 16:00 часов на заседании специализированного совета 056
«Политические науки и международные отношения» ВАК РА, действующего по
адресу ул. К. Улнечи 56/6, Ереван 0037, Республика Армения.

Главной целью этой диссертации является выявление роли и значения исполнительной власти в политической системе на примере Республики Армения и Грузии. Объектом диссертации является концепция исполнительной власти в целом и исполнительные власти Республики Армения и Грузии в частности. Субъектом диссертации являются структуры, субъекты, органы, типы и функции исполнительной власти, а также формирование и структура исполнительной власти в Республике Армения и Грузии, отношения исполнительной власти с другими ветвями государственной власти и с институтами гражданского общества. Диссертация состоит из введения, трех глав, шести подразделов, заключения и списка использованной литературы.

Первая глава диссертации названа “Суть исполнительной власти”. Она состоит из двух заголовок: “Концепция исполнительной власти” и “Функции исполнительной власти и ее составные части”. Сначала был проведен анализ принципов разделения властей, разных точек зрения на исполнительную власть в истории политического учения, конституционных подходов, типологий, характерных частей, субъектов и определений. Изучая существующие определения исполнительной власти, автор дает свое определение. Функции исполнительной власти были проанализированы в деталях. Функции исполнительной власти исследуются в рамках шести видов (политических, принятия нормативно-правовых актов, законодательских, контроля, управления государственным имуществом, услуг). Во втором подразделе первой главы диссертации была исследована структура исполнительной власти. Органами исполнительной власти являются правительство, министерства, государственные комитеты, разные советы, государственные службы, агентства и др.

Вторая глава диссертации названа “Формирование и структура исполнительной власти в Республики Армения и Грузии”. Она состоит из двух подразделов: “Особенности формирования исполнительной власти в контексте развития политических систем в Республике Армения и Грузии” и “Структура исполнительных властей Республики Армения и Грузии”. В первом заголовке были исследованы особенности формирования исполнительных властей и был сделан

сравнительный анализ. Учитывая то, что в обеих странах в процессе формирования исполнительной власти были сделаны различные изменения, были проанализированы также разные этапы развития политической системы и политические процессы. Учитывая эти обстоятельства, развитие исполнительной власти в Армении разделяется на 4 этапа (1990-1991, 1991-1995, 1995-2005, после 2005) а в Грузии на 5 (1990-1991, 1991-1995, 1995-2004, 2004-2010, после 2010). Было исследовано формирование исполнительной власти на каждом этапе развития политической системы. В этой главе отдельное внимание было уделено роли и полномочиям президентов и парламентов в процессе формирования исполнительной власти. Интересно отметить, что в течение длительного периода времени, в Грузии не было поста премьер-министра, и исполнительная власть непосредственно осуществлялась президентом. Во второй главе была проанализирована структура правительства РА и Грузии. Основной целью выбора той или иной формы структуры является обеспечение эффективности. Учитывая это, была исследована эффективность правительств Республики Армения и Грузии. Анализ роли и значения исполнительных властей в Республике Армения и Грузии в рамках политических систем двух стран был бы неполным без исследования их структур.

Третья глава названа "Отношения исполнительных властей Республики Армения и Грузии с другими ветвями власти и с институтами гражданского общества". Глава состоит из двух подразделов: "Отношения исполнительной власти с другими ветвями государственной власти" и "Отношения исполнительной власти с институтами гражданского общества". В первом подразделе в деталях исследуются отношения правительства не только с парламентом и судебной властью, но также с президентами двух стран. Подробно исследованы те сферы, где взаимодействуют правительства и президенты, законодательная и судебная власть. Важно отметить то, что правительства обеих стран имеют право на законодательные инициативы. Это направлено на следующее: правительства, в своей повседневной деятельности, чаще общаются с различными сферами общественной жизни и имеют больше возможностей выявить существующие недостатки и упущения, которые требуют законодательного регулирования. Исполнительные власти в меньшей степени взаимодействуют с судебной властью. Во второй главе были исследованы отношения исполнительных властей Республики Армения и Грузии с институтами гражданского общества. Исполнительные власти Республики Армения и Грузии взаимодействуют с другими институтами политической системы во время осуществления их деятельности. Из всех институтов исполнительной власти правительства двух стран тесно взаимодействуют со средствами массовой информации и церквями. В конце автор дает рекомендации правительствам обеих стран, для того, чтобы сотрудничество с институтами гражданского общества стало более эффективным.

В заключении изложены основные итоги и выводы исследования.

Tsolak Akopyan

EXECUTIVE POWER IN POLITICAL SYSTEM:
COMPARATIVE ANALYSIS OF THE REPUBLIC OF ARMENIA AND GEORGIA

Dissertation under 23.00.02 – «Political institutes and processes» aspiring to earn a PhD in Political Sciences. The public defense of the dissertation will take place on June 18, 2012 at 16:00 in the Institute for National Strategic Studies, MOD RA at the 056 «Political Sciences and International Relations» HAC Specialized Chamber Session.

(Address: 56/6 K. Ulnetsi str., Yerevan 0037, Republic of Armenia)

The aim of the present dissertation is to reveal the role and meaning of executive power in the Republic of Armenia and Georgia. The object of dissertation is the concept of executive power in general and executive power of the Republic of Armenia and Georgia in particular. The subject of the research is the structure, subjects, bodies, types and functions of executive power. The formation and structure of executive power as well as its relationships with other branches of state power and civil society institutes are also considered to be the subject of the research. Dissertation consists of introduction, three chapters which are divided into six subsections, conclusion and bibliography.

The first chapter of dissertation is entitled "The Essence of Executive power". It is divided into 2 subsections: "The concept of Executive Power" and "Functions of civil society and its constituent parts". In the beginning the concept of division of powers has been studied, as well as different opinions about executive power in political science, constitutional approaches, typology, characteristic features, subjects and definitions have been examined. Studied the existing definitions of the executive power, the author also gives his own definition. The functions of executive power have been examined in details. The functions of the executive power are observed in the framework of six types (political, adopting normative-legal acts, law making, control, state property management, service). In the second subsection of the first chapter the structure of executive power has been examined. The bodies of executive power are the government, ministries, state committees, various councils, state services, agencies, etc.

The second chapter of dissertation is entitled "The formation and structure of executive power in the Republic of Armenia and Georgia". It is composed of two subsections: "Peculiarities of formation of executive power in context of development of political systems in the Republic of Armenia and Georgia" and "The structure of executive power in the Republic of Armenia and Georgia". In the first subsection peculiarities of formation of executive power in RA and Georgia were examined and comparative analysis was carried out. Taking into account the fact that in both states various changes have been introduced in the process of formation of executive power, different stages of development of the political system, as well as political processes have been studied. Taking into

consideration those circumstances, the development of the political system in RA is divided into 4 stages (1990-1991, 1991-1995, 1995-2005, after 2005). The development of political system in Georgia is divided into 5 stages (1990-1991, 1991-1995, 1995-2004, 2004-2010, after 2010). The formation of executive power was analyzed in each stage of development of the political system. In this chapter development the roles and authorities of presidents and parliaments were examined in the process of formation of the executive power. It is interesting to note that for a long period of time the position of the prime minister was absent in Georgia, and the executive power was managed directly by the president. In the second subsection the structure of governments of RA and Georgia was studied. The main aim of choice of structure of each government is naturally to ensure effectiveness. Taking into account that fact the effectiveness of the governments of RA and Georgia was studied. The research on role of executive power in RA and Georgia in the framework of political systems would naturally be incomplete without the study of its structure.

The third chapter is entitled "The relationships of executive power of RA and Georgia with other branches of state power and civil society institutes". It is composed of 2 subsections: "The relationships of executive power in RA and Georgia with other branches of state power" and " The relationships of executive power in RA and Georgia with civil society institutes". In the first subsection not only the relationships of the governments of both countries with the parliaments and judicial branches have been studied but also the relationships with the presidents of the countries have been examined. The spheres where the governments cooperate with the presidents, with legislative and judicial branches have been analyzed in details. It is important to state that the governments of both countries have the right of legislative initiative. It is aimed to the following: governments, in their everyday operations, more frequently communicate with different spheres of public life and have greater opportunities to reveal the existing shortcomings and omissions that require legislative regulation.

Executive powers cooperate with the judicial branch the less. In the second subsections relationships of executive power in RA and Georgia with civil society institutes are presented. The executive powers of the Republic of Armenia and Georgia also cooperate with other institutes of political system during the implementation of their functions. Among civil society institutes the governments of both countries mostly cooperate with Media and churches. At the end the author also makes recommendations to the governments of both countries, in order to make their cooperation with civil society institutions more effective.

The main findings and results of the study are summarized in the conclusion.

Տպագրված է «ԼԻՄՈՒՇ» ՍՊԸ-ի տպարանում:
Տպաքանակ՝ 100: